

## Hva er reinkarnasjon og karma?

I løpet av de siste årtier er tanken om menneskets gjentagne jordliv, reinkarnasjonsidéen, i forskjellige former blitt mer og mer kjent og omdebattert i Europa og Amerika. Det er kommet ut flere bøker med beretninger om såkalte "tilfeller" av reinkarnasjon, det vil si eksempler på at mennesker plutselig "husker", en situasjon fra tidligere jordliv, eller "husker" utførlige og innholdsrike sammenheng fra tidligere liv. Særlig ofte forekommer dette hos barn. Gjennom slike "erindringer" kan det komme frem opplysninger som vedkommende ikke synes å kunne ha fått på andre veier enn gjennom en slags indre erfaring. I mange tilfeller støttes disse "erindringer" fra "tidligere liv" av en utførlig dokumentasjon, slik at man kan påvise at de svarer til faktiske forhold og til mennesker som har levet slik som beskrevet. Flere forskerteam har arbeidet for å samle, beskrive og systematisk registrere slike fenomener. Når de så er blitt offentliggjort i avis- og tidsskriftartikler, i radio og TV (f.eks. i Sverige), viser det seg at det er stadig flere mennesker som synes at stoffet er interessant og troverdig, eller i det minste mulig. Det er ofte meget forbausende å kunne konstatere at de samme mennesker ellers kan ha forestillinger om mennesket og verden, hvor reinkarnasjonsidéen egentlig burde være utelukket. Man kan treffe personer, med en utpreget materialistisk verdensanskuelse, og også personer med et dogmatisk kirkelig verdensbillede, hvor reinkarnasjonsidéen i begge tilfeller like lite hører hjemme, og hvor vedkommende allikevel plutselig føler seg foruroliget og usikker nok til å regne med at her kanskje foreligger en mulighet man ikke har vært oppmerksom på.

Men la oss se litt nærmere på de såkalte reinkarnasjonstilfeller. Gransker man kritisk noen av de publikasjoner som er kommet, f.eks. dr. med. Ian Stevenson, professor i nevrologi og psykiatri ved universitetet i Virginia: "Twenty cases suggestive of reincarnation" (dansk oversettelse: "Tyve tilfælde der tyder på reinkarnation", København 1970), eller dr. Karl E. Muller: "Reincarnation based on facts", (London 1970), dukker der opp en serie av problemer med viktige muligheter for feilkilder og feilslutninger.

Hvor mange tilfeller finnes ikke av kryptomnesi (skjult erindring): der dukker opp noe som man mener er en ny erfaring, men hvor en nøyere undersøkelse viser at man har opplevet det en gang i barndommen eller ungdomstiden. Man har bare fullstendig glemt det, eller også har det forvandlet seg så pass meget at man ikke kjenner det igjen som vanlig erindring. En voksen kvinne ser plutselig seg selv i en farverik, innholdsmettet dramatisk situasjon som en bestemt hoffdame hos Richard II i England i slutten av det 14. århundrede, og alle detaljer stemmer helt ut med det man vet om denne tiden. Først senere oppdager man at hele opplevelsen er beskrevet med alle enkeltheter i en historisk roman hun leste 12 år gammel med all den intense innlevelses- og identifikasjonsevne man kan ha i den alderen. Sjelelivet er dypt og gåtefullt, og der er mange muligheter for illusjoner. En annen feilkilde som her kunne spille inn, er muligheten for at der plutselig dukker opp viden om en rekke ytre facts, som man ikke kan ha oppfattet med de vanlige fysiske sanser, ESP (extra-sensory-perception). Kan det ikke da tenkes at en slik erfaring fortetter seg i så høy grad at man illusjonært identifiserer seg med den? I så fall kunne det føre til at man tok et ekte ESP-fenomen for et "bevis" på at det dreiet seg om et tilfelle av reinkarnasjon.

Men der er også andre gåtefulle forhold som i langt sterkere grad må tas i betraktning som mulige feilkilder. Det kan belyses ved følgende tilfelle:

En gravør, Mr. Thompson i New York, begynte plutselig sommeren 1905 å male akvarell-landskapsbilleder helt i stil med den kjente amerikanske landskapsmaler Robert Swain Gifford (1840-1905), et halv år etter Giffords død. Thompson hadde truffet Gifford i New York, men kjente ham ellers bare ganske flyktig og visste på dette tidspunkt ikke engang at han var død. Nu intensiveres disse impulsene til å male, slik at Thompson formelig føler seg drevet til det av en "annen" enn ham selv. Han beskriver det slik: ". . . mens jeg satt med de første utkast, kan jeg huske at jeg hadde en følelse av at jeg selv var Gifford, og jeg sa gjerne til min kone før jeg begynte, at nu ville Gifford gå i gang med å lage utkast, skjønt jeg på det tidspunkt ikke visste at han var død i begynnelsen av året." Det er som om en annen person, den avdøde Gifford, virker i ham og driver ham til noe som han selv tidligere ikke har kunnet utføre, noe som kunne tolkes som en fortsettelse av Giffords virksomhet. Men Thompson beholder bevisstheten om seg selv overfor denne annen "Gifford" i ham selv, bortsett fra en kortere periode med fullstendig hukommelsestap, hvor han ikke vet at han er Thompson og helt identifiserer seg med Gifford. Derefter forsvinner fenomenene, og han er igjen bare Thompson.

Her er det åpenbart ikke tale om reinkarnasjon, da de to personer jo har levet samtidig. Men hva er det så? Man kan tenke seg minst to tolkningsmuligheter.

1. Der er en skjult, sterk forbindelse mellom disse to mennesker. Et halvt år etter Giffords død begynner den avdødes sjelelig-åndelige vesen å virke inspirerende inn i den andre, så sterkt at det en stund nærmer seg en slags forbigående inkorporasjon, og så forsvinner igjen den sterke innflytelsen.

2. Uten at Thompson er klar over det, har han beundret Gifford og hans malerier intenst. Thompson har videre en latent malerisk evne, - og etter en tid utløses denne beundring og praktiske evne, slik at der oppstår to lag i Thompson, det han kaller seg selv, og så det dypereliggende lag som han kaller "Gifford". La oss her holde det åpent og uavgjort hvilken av disse tolkninger som er den rette. I begge tilfeller kan man tale om en sterk "sekundærpersonlighet" i sjelens dyp. - Sett at nu et tilsvarende forhold inntraff i et menneske overfor en annen individualitet, som har levet f.eks. flere hundre år tidligere. Ville man ikke da snublende lett kunne feiltolke dette som et "tilfelle av reinkarnasjon"? Hvorledes kan man skjelve mellom slike eventuelle sekundærpersonligheter og eventuelle virkelige reinkarnasjonssammenheng?

Inn i denne problematikk faller også samtlige protokollerte (over 1000) tilfeller av hypnoseregresjon, som har vært gjennomført av dr. Bjørkhem

(Sverige) og av andre. Forsøkspersonen henses i trancetilstand (uten å vite hva man akter å foreta med ham, og uten at han får vite det etterpå). Man suggererer ham så til å "være" seg selv på et tidligere alders-trinn, 18 år, 12 år, 6 år, - og derefter før fødselen og lengre tilbake. Plutselig begynner da forsøkspersonen i trance eventuelt å tale et helt annet sprog, som han ellers i våken tilstand ikke behersker, og forteller om "sitt liv" med en rekke signifikante detaljer. I noen tilfeller viser det seg ved undersøkelser at dette "tidligere liv" under ingen omstendigheter virkelig kan ha eksistert, da det inneholder enkeltheter som ikke kan stemme. Men det finnes også tilfeller hvor alt synes å stemme frapperende godt. Hvis man nu regner de førstnevnte tilfeller som "bomskud", på grunn av undersøkelsesmetodens foreløbige ufullkommenhet (slik tolker noen forskere det), og fester seg ved de "verifiserte" tilfellene, - hvem borger da for at disse "verifiserte", ikke er sekundærpersonlighetsfenomener av typen Thompson/Gifford, og altså slett ikke virkelig reinkarnasjon? Man kommer med disse undersøkelsesmetoder nødvendigvis inn i et ubestemmelig tåkehav, når det gjelder spørsmålets kjerne: Hva er kriteriet for vesensidentiteten?

Hvor komplisert dette spørsmålet er, belyses særlig sterkt ved tilfellet Jasbir. Gutten Jasbir ble født i landsbyen Rasulpur i India i 1950 og var nesten død av barnekopper 3 1/2 år gammel våren 1954. Man hadde allerede forberedt begravelsen da han viste livstegn, og ut over sommeren ble han gradvis frisk igjen og begynte å tale. Men nu sier han plutselig at han er en brahmin og heter Sobha Ram og forteller at han døde 22 år gammel for kort tid siden ved et ulykkestilfelle, som i virkeligheten var bevisst arrangert av noen fiender i byen Vehedi (30 km fra Rasulpur). Og han forteller en rekke andre enkeltheter fra Sobha Rams liv. Han nekter også å spise annet enn riktig brahmin-mat etter kastereglene. Jasbirs foreldre, som ikke tilhører brahminka-ten, gjør alt hva de kan for å tale gutten til rette idet de ikke ønsker at det skal være sant. Mot foreldrenes press tviholder Jasbir/Sobha Ram på at han er brahminen Sobha Ram. Han blir så etter en tid ført til landsbyen Vehedi. Og der finner han uten hjelp direkte frem til det huset hvor den avdøde Sobha Ram bodde, "kjenner igjen" en rekke slektninger og viser et forbausende kjenskap til Sobha Rams liv. Mange enkeltheter i hele denne sammenheng er så godt vidnebekreftet, at det ikke godt kan bortforklares. Men like sikkert er det at Sobha Ram og Jasbir levet samtidig mellom årene 1950 og 1953. Det kan altså ikke være tale om at Jasbir er en reinkarnasjon av Sobha Ram. Man kan i høyden tale om en innvirkning av noe i det ene mennesket over i det annet. Men hvorledes forholder det seg da med de tilsvarende fenomener i andre tilfeller, hvor der er en avstand mellom det ene menneskes død og det annet menneskes fødsel? Og hva skulle være kriteriet på at det eventuelt kunne være det samme menneskevesen, den samme menneskeindividualitet i to forskjellige jordliv?

Her er vi ved kjernen i spørsmålet om reinkarnasjon og skjebne (karma). Det kan bare være meningsfullt, når man samtidig arbeider seg frem til en innholdsfull forståelse av hva et menneskes identitet er, hvorledes det egenartede i en menneskeindividualitets vesenskjerne viser seg.

Det mest nærliggende for mange moderne mennesker er først å søke alle forklaringer i det arvebiologiske og i miljøforskjelligheter og miljøpåvirkninger. Her kan man finne ubegrenset mange interessante sammenheng mellom mennesker, hvis man bare gjennomfører betraktningen slik at man hele tiden er oppmerksom på disse intime forbindelsene. Men straks man snur denne betraktning til en årsaksforklaring, foregår der et merkelig forsvinningsnummer. Man spurte først etter hva det enkelte menneskes vesen er, derfra kommer man over til spørsmålet om vekselvirkningen mellom menneskene, og så havner man plutselig helt utenfor det man spurte etter, og kommer med totalt irrelevante svar, hvor man snakker om kjemiske prosesser og psykiske reaksjonslovmessigheter i en helt anonym masse. Man får på den måten ingen kunnskap om menneskets vesen.

Samme forsvinningsnummer kan man iakttå ved forsøk på å beskrive et menneskes vesen ved å innordne det i sosiologiske grupper. Disse undersøkelser kan være meget interessante og opplysende, ja det er egentlig helt nødvendig å ta dem med i en beskrivelse av et menneskes liv og vesen. Helt anderledes stiller det seg i det øyeblikk hvor man i løpet av beskrivelsen blir så fascinert av de sosiologiske grupperes realitet, at man mister blikket for hvorledes det enkelte menneske stiller seg inn i disse forbindelser. Resultatet blir da at man bruker de sosiologiske grupper til å bortforklare de enkelte mennesker. Billedet blir falskt, og svarene blir irrelevante. Nettopp det man skulle finne og beskrive, det enkelte menneskes vesen, blir tåkelagt og forsvinner i den anonyme masse.

Disse forsvinningsnumre skyldes manglende øvelse i fenomenologisk tenkning og iakttagelse. Man klarer ikke å holde seg til saken.

Eksistensialismen har forsøkt å skjære igjennom alle slike tildekninger av menneskets vesen ved aksentuert å fremheve den enkeltes bevisste valgssituasjon, hvor man i valget bestemmer sin eksistens. Dette synspunkt er helt vesentlig. Men man kan også her pendle ut i en ensidighet som forflater helhetsbilledet. Er det som foregår i den enkeltes våkne bevisste "jeg" i valgssituasjonen, hele menneskets vesen? Hvor meget har vi ikke i oss som ennå ikke er kommet til syne? Hvor meget har vi ikke i oss som sover helt i det ubevisste, men som like fullt, ja i de fleste tilfeller, meget mer hører til vår vesenskjerne enn det som vi i et øyeblikk bevisst kan gjennomskue i en valgssituasjon? Hvor uendelig meget større og dypere og mer gåtefull er ikke menneskevesenets virkelighet, enn det som er helt bevisst reflektert? Det som gripes helt klart i en jegbevisst valgssituasjon, er et viktig, men bare et lite område av det som lever i menneskets vesen. Hvert døgn befinner vi oss flere timer i en søvntilstand, hvor det ikke er særlig aktuelt å bruke eksistensialistenes begreper om bestemmende valgssituasjoner. Men vår eksistens er ikke av den grunn diskontinuerlig. Vi lever nettopp i flere forskjellige bevissthetsplaner. Vil vi forstå et menneske dypere enn den trivielle overflate, må blikket utvides fra den jegbevissthet vi har i hvert våkent valgøyeblikk til den "individualitet" som virker i et helt menneskelivs forskjellige faser og lag.

For å få frem spennvidden i dette, kan man bruke to forskjellige uttrykk, f.eks. "person" som betegnelse for det begrensede vi omfatter med vår jegbevissthet i en bestemt livssituasjon, la oss si mens vi er 18, 25 eller 53 år gamle, og "individualitet" for den dypere vesenskjerne, som kommer til syne på en viss måte i det som arbeider seg frem i et helt menneskeliv. Å øve seg i å få øye på det som lever og virker som kjerne i et menneskes livsløp, biografiens vesen, er noe man aldri blir ferdig med. Får man tak i noe av det vesentlige i et menneskes livsløp, skjer det ved at man vekker en iakttagelsesevne, man utvikler en oppmerksomhet for noe som man kanskje i lang tid har sett forbi. Det er det egentlig individuelle i et menneskes egenart, hvorledes det trer inn i livet, hvorledes det forbinder seg med tingene, hvorledes det møter andre mennesker. Har man vekket noe av sansen for denne individuelle farvetone i et bestemt menneskes liv, blir man i stand til å se mer også i andre menneskers liv. Denne sans kan fordypes ubegrenset. Der er stadig nye dyp som kan hentes frem. Og egentlig er alt dette bare mulig, hvis man samtidig arbeider på å få mer bevissthet om det som lever i ens egen individualitet, ens eget høyere jeg.

Det gjelder en bevissthetsutvidelse som kan øves og gjennomføres på de forskjelligste måter. Den følgende øvelse kan illustrere noe av det som det her kommer an på:

Man danner seg først et tydeligst mulig bilde av sitt eget (eller et annet menneskes) ansikt, mest mulig plastisk nyansert, konkret anskuelig. Så tenker man seg at en voksmasse dekker ansiktet, slik at negativformene av ansiktet dannes i voksen. Nu forestiller man seg så intenst som mulig denne negativform. Hva skjer der da? Man begir seg inn i en slags grenseoverskridelse. Man "går ut av" sitt eget ansikt til noe annet, men ikke inn i noe ubestemt tomt. Man stiger inn i noe konkret nærliggende som er omvendt av det første. Man går inn i de kreftene som kunne ha formet de plastiske ansiktsformer som man for øyeblikket har. Derefter utvider man øvelsen. Man danner et mest mulig troverdig bilde av seg selv som person, med alle de konkrete egenskaper, ferdigheter, evner, begavelser, interesser, temperatmentstendenser etc. som man har, og dermed også alle de hulrom for alt det man ikke har, det man ikke kan, det man har svært liten interesse for. Og nu tenker man seg like intenst og konkret negativformen av alt det man er. Har man f.eks. en tydelig malerisk-plastisk begavelse, mens man nesten er et null når det gjelder en stringent matematisk begrepsdannelse, tenker man seg det hele omvendt. Er man en kvinne, tenker man seg å være som en mann. Er man kolerisk-sangvinsk med tendens til pratsom selskapelighet, tenker man seg en eftertenksom, taus flegmatiskmelankolsk person. Igjen skjer det her en slags grenseoverskridelse, en bevissthetsutvidelse, jo sterkere man utfører denne øvelsen. Man oppdager i hvilken grad man ellers "sitter inne i" sin avgrensede person, i hvilken grad man underbevisst setter sluttstrek rundt denne personform og har en tendens til å betrakte denne begrensede tilstand som den eneste mulige for "en selv". Gradvis kan man få mer bevissthet om spennvidden i ens eget vesen, fra denne ene foreløbige "personform" til den dypere vesenskjerne, selve individualiteten. Det ene

begrensede jordliv mellom fødsel og død blir da en enkelt tilsynekomst, manifestasjon av individualiteten, en enkelt fase på en lang utviklingsvei gjennom mange jordliv. Reinkarnasjonene trer frem som et dypere perspektiv i menneskets vesen. Og like betydningsfullt blir da livet mellom død og ny fødsel, et liv i en rent sjeelig-åndelig verden, hvor fruktene av det som er gjennomlevet i siste jordliv modnes, hvor det ufullkomne trer frem i utisløret sammenheng, konfrontert med den guddommelige verden som har skapt oss.

Resultatene av denne utislørte konfrontasjon og av denne åndelige modning blir så det som former utgangssituasjonen i neste jordliv. Det foreligger da som materialet, stoffet, oppgaven i den nye situasjon. I hvert øyeblikk i livet er der da et underbevisst spørsmål som stilles til mennesket, og som mennesket like meget stiller til seg selv: Hva gjør du nu med denne situasjon, som du selv har fremkalt? Hvor går nu neste skritt videre ut fra det sted som du selv foreløpig har oppsøkt?

Pendelslaget fra et jordliv mellom fødsel og død til livet i den sjeelig-åndelige verden mellom død og ny fødsel og tilbake til et nytt og helt anderledes preget jordliv, svarer på mange måter til det lille pendelslag vi går igjennom i løpet av hvert døgn, fra en våken tilstand, hvor vi opplever nye ting og utfører nye bestemmende handlinger, og så inn i en søvntilstand hvor alt dette kommer til ro og modnes, og hvor vi får en ny frisk impuls til å gå et kraftig skritt videre neste dag. Hver dag er aldri en gjentakelse av den forrige, men bygger alltid direkte på den sluttsituasjon vi er kommet frem til den forutgående dag. Men hvor anderledes er allikevel alt når vi har "sovet på det"?! Mens dette lille pendelslag hvert eneste døgn må la meget ligge nesten uforandret fra dag til dag, er det store pendelslag fra jordliv til jordliv en meget mer dyptgående, radikal metamorfose, formforvandling, hvor sammenhengen og lovmessigheten er like kontinuerlig, men hvor pendelslaget fører til en radikal ny mulighet på utviklingsveien. Først når man griper reinkarnasjonssammenhengen som et slikt dyptgripende, radikalt forvandlende pendelslag med hele spennvidden fra den virkende vesenskjerne, selve individualiteten, til øyeblikkets forbigående ytre personform, blir reinkarnasjonsideen meningsfull. Den blir da en fordyppelse og utvidelse av perspektivene i ens hele eksistens.

På dette område er det Rudolf Steiner har ydet spesielt meget. Han er ikke alene om å ha talt om reinkarnasjonssammenhengen som en åndelig realitet. Det finner vi hos svært mange, ikke bare i Østen, men også i Vesten, fra Platon og Pytagoras til Giordano Bruno, Goethe, Novalis, Kleist, Strindberg, Ford og andre. Det helt spesielle Rudolf Steiner har ydet på dette område, er både klarheten i reinkarnasjonsidéen som en utdypning av menneskets vesenskjerne, jeget, slik som det viser seg i livsløpet, biografien, og like meget beskrivelsen av den radikale metamorfose, den lovmessige forvandling fra jordliv til jordliv, til nye muligheter, nye erfaringer nye oppgaver, nye utviklingsetapper, som man aktivt og bevisst kan stille seg inn i.

En helt anderledesartet, ensidig og mer passiv oppfatning av reinkarnasjonene finner man ofte i Østen, f.eks. i Mahayanabuddhismen, slik som den kommer til uttrykk i den Tibetanske dødsboks ritualer. Her blir reinkarnasjonsnødvendig-heten oppfattet som noe helt ut negativt, en belastning som man higer etter å bli kvitt. Man vender tilbake til jorden bare fordi at det lave begjær etter det materielle ikke er overvunnet. Man må dessverre vende tilbake for å gjennomlide følgene av alle ufullkomne og onde handlinger. Det nye jordliv blir altså betraktet som en slags nødvendig straff. Og all lengsel går i denne tibetanske kultursammenheng ut på å komme fortest mulig bort fra jorden. Ved hjelp av meditasjonene, ritualene, forsøker man å avstreife disse belastende rester av det jordiske, som ellers fører til nye pinefulle jordliv.

August Strindberg hadde også - iallfall i en periode av sitt liv - en slik oppfatning av reinkarnasjon og skjebne (karma): "Helt sikkert får du gjøre bot for synder som du har begått før du ble født til verden. Du har kanskje vært en stor morder i et tidligere liv.

Jeg er i helvede, og forbannelsen hviler på meg. Når jeg undersøker min fortid, ser jeg at allerede min barn-dom var innrettet som fengsel og torturkammer. Og for å forklare pinslene som ble lagt på et uskyldig barn, blir det ikke noen annen utvei enn å ta sin tilflukt til antagelsen av en tidligere eksistens. Fra den blir vi satt hit ned for å lide følgene av forseelser som vi ikke har noen erindring om.

Hva har du gjort, ulykkelige, i din tidligere inkarnasjon, siden skjebnen mishandler deg på denne måten?"

Der kan være mange situasjoner i livet, hvor det ytre tvingende blir følt som en jernhård nødvendighet, som man lider under som noe fremmed. Det er forståelig at denne stemningen kan oppstå. Og allikevel er den bare et foreløbig gjennomgangsstadium. Man har da ennå ikke gjennomført betraktningen. Når man klarer å gripe livssituasjonen slik at man løfter den helt inn i jegets felt, blir alle livssituasjoner, - uansett hvor tunge og tvingende de først måtte synes å være, forvandlet til oppgaver, muligheter, bevissthetsprøvelser, gjennomgangsporter til nye utviklingsstadier. Så lenge noe - slik som hos Strindberg i den siterte uttalelse fra Infernotiden - blir følt som en "straff" som kommer "utenfra", blir man lett stående bare ved den passive, lidende siden. I

samme grad betraktningen gjennomføres, trer den aktivt nyskapende kraft frem, og fremtidsspirene blir det vesentlige. Det livsgrunnlag man står i som resultatet av ens egen fortid, både det positive og det negative, får en ny og dypere mening ved den nyskapende frihetskraft. Reinkarnasjon og skjebne får et levende innhold. Det er noe aktuelt virkende i hver enkelt livssituasjon. Det blir en øvelsesvei til en stadig mer kraftfull selvforståelse.

Når man betrakter sitt eget liv, er det nærliggende at man til å begynne med bare identifiserer seg med det som har vært behagelig, hvor man har hatt fremgang og lykke, hvor man er blitt båret av sted med medvind i seilene. All motgang, sykdom, alle uhell og nederlag, alle mislykkede handlinger og ubehagelige innslag betrakter man lett som noe som egentlig ikke burde ha vært der. Motgang og smerte er "utenfor" og "noe annet" som man ikke ønsker seg. Her kommer man da til en ny mulig øvelse som supplerer de ovenfor nevnte. Først ser man seg selv i alt det som har vært medgang, lykke og velbehagelighet, og så danner man seg et motbillede av alt det som har truffet en som motgang, sykdom, uhell, nederlag osv. Nu tenker man seg selv helt inn i alt dette siste, på en slik måte at "man selv" helt har villet at alt dette skulle skje. Denne "negativ"-øvelsen er vanskeligere å gjennomføre realistisk enn de forut nevnte. Men den virker også kraftigere i retning av en bevissthetsutvidelse, en grenseoverskridelse, hvor man begynner å se sin egen "person" objektivt og føyet inn i en større sammenheng, inn i individualitetens felt. Den begrensede "person" vil helst bare ha medgang - man ønsker seg selvfølgelig ikke noe ubehagelig. Men Individualiteten trenger like meget begge deler, både medgang og motgang, lykke og ulykke, glede og smerte på utviklingsveien, både det belivende element og det bevissthetsvekkende element. Hvilken egoistisk idiot ville man ikke fortsette å være, hvis man bare fikk medgang overalt? I hver motgang og smerte er der en mulighet som kan føre til at man vokser ut over den begrensning man har sittet inne i. Men det skjer aldri automatisk. Det er en åpen, uavgjort mulighet, som må brukes.

Jo mer en slik livsbetraktning blir gjennomført slik at den ikke blir stående i noe teoretisk uttenkt, men gjennomtrenger selve livsfølelsen som noe helt selvfølgelig, får man et nytt forhold til begrepene "utenfor" og "innenfor" det man kaller "seg selv". En konsekvens av et materialistisk verdensbillede kan være at man kommer inn i en spaltet situasjon. På den ene siden har man den uoverskuelig store "ytre" verden som ruller av sted i total fremmed likegyldighet i forhold til ens egen personlige indre opplevelse. På den andre siden har man så denne "indre" verden av glede, sorg, sympatier og antipatier, håp og skuffelser som en fullstendig privat, subjektiv verden. Dermed havner man i en spaltet livssituasjon, hvor det hele får et absurd preg. Når sammenhengen forsvinner, forsvinner også meningen. Begir man seg nu inn på den øvelsesvei, hvor man gradvis går ut over den begrensede personbevissthet, overvinnes denne spaltning tilsvarende. Man kan da begynne å betrakte sine gleder og sorger med samme objektivitet som et naturlandskap - det kan være som en solfylt høyfjellsvidde eller en mørk, innestengt grotte. Det kan se ut som et tørt ørkenlandskap eller som en sumpet krattskog, det kan virke som en skjærgård ut mot et brusende hav eller som en liten velstelt kjøkkenhave. Men i alle tilfeller med samme objektivitet: slik er situasjonen for øyeblikket.

Og så kan man på samme måte iakttatte alle ens sympatier og antipatier, interesseområder og tilsvarende "huller" hvor alt går hus forbi. Hvert menneske har sitt eget sympati/antipatiinteressefelt som sitt virkemiljø. Slik som muldvarpen med bestemte sympatier og interesser får et bestemt landskap, fortrinnsvis et underjordisk landskap, og slik som ørnen har et annet sympatifelt og flodhesten atter et annet, danner der seg for hvert enkelt menneskes livsløp etter interesser og sympati et livslandskap. Nu gjelder det å få dette like objektivt frem. Der er da bare et lite skritt videre til å betrakte de ytre fysiske begivenheter i et menneskes livsløp som et tilsvarende landskapstablå med bestemte kvaliteter og farvetoner. Det er dette menneskes eget livsbillede. Det hører til meg selv. Det er min oppgave. Og dermed overvinnes spaltningen mellom "det ytre" og "det indre" for et dypere perspektiv som gir mening til hele livet.

I denne sammenheng kan det komme nytt lys over et fenomen som er beskrevet i alle utførlige psykologier i dette århundre: déjà-vu- (jeg har sett det før) -opplevelsen, eller fausse reconnaissance (falsk erindring). Fenomenet skulle være kjent. Man har plutselig i et øyeblikk følelsen av at "dette har jeg opplevd før". Det kan være noe man får se. Eller det kan være midt i en samtale, hvor man har inntrykk av at det hele allerede har funnet sted og nu bare blir gjentatt. Man "vet" hva som kommer til å bli sagt i neste øyeblikk. Det kan gjelde et sekund, men det kan også strekke seg over flere minutter. Det kan være et fullstendig banalt, trivielt innhold. Men det kan også være en rystende, dypt inngripende begivenhet. Olav Duun beskriver en slik opplevelse i "Siste leveåre": "Best han stod på doktorkontore, da merka han at dette hadde han opplevd før, kvar liten ting-en auga fell på, og den vesle rørsla det skapte i ham, seg sjølv og alt som var den stunda her, ja og så svara han kom til å få av doktoren. Slik og slik gjekk doktoren han over og røkte etter feilen, just slik var andletsdraga hans og blikke, med det stod på og da han var ferdig. Ja ha og jau. - Svaret kom det og ja, i si tid. Same orda og same tonelage uendes varhendt."

Der finnes mange forsøk på å forklare dette fenomen. Henri Bergson har tolket det hele som et tretthetsfenomen. Man er litt borte, har fått en bitte liten distraksjon en mikrosøvn, kanskje bare en brøkdel av et sekund. I det man så kommer tilbake igjen til det man nettopp har opplevet har man selvfølgelig - følelsen av at man har opplevet det før. Bergson kan utvilsomt ha rett når det gjelder mange déjà-vu-opplevelser. Faktisk opptrer et flertall av disse ikke om morgenen og formiddagen når man er frisk og spretten, men nettopp når trettheten begynner å melde seg senere på dagen.

Sigmund Freud tolker det hele ut fra sin teori om det underbevisste, om angst og fortrenning. Der er noe man underbevisst er redd for. Og så fortrenner man det raskt ved å overbevise seg selv om at det ikke finnes noe å være redd for, - "jeg har opplevet det før". Kanskje passer denne tolkningen faktisk i noen tilfeller. Men den kommer helt til kort som en generell forklaring. Der er åpenbart tallrike déjà-vu-opplevelser som ikke har noe som helst med angst å gjøre. Innholdet som sådant kan være helt nøytralt. Der er også mange fenomener hvor ingen av disse forklaringer passer. Man kommer til et sted, hvor man ikke har vært før, og plutselig vet man på forhånd mer enn det man kan se i øyeblikket, f.eks. det som ligger på den andre siden av en vei-sving, eller det som befinner seg inne i et hus, før man ennå er kommet dit. Her nytter det ikke å si at man er litt trett, eller at man i det underbevisste er redd. En annen forklaringsmåte er her kommet i forgrunnen: pre-kognisjonsdrøm. Man har drømt saken på forhånd siste natt, men så har man glemt drømmen. I det øyeblikk begivenheten inntreffer, demrer drømmen bare halvveis frem, med det resultat at man ikke husker at man har drømt det. Man får inntrykket "dette har jeg opplevet før", og slik at man også på forhånd vet de nestfølgende momenter. - Finnes det slike profetiske drømmer? Som regel får man først høre om slike drømmer etterat begivenheten har funnet sted, og der er da åpenbart en viss mulighet til stede for forandring av erindringsbilledet av drømmen, hvis man ønsker at den skal passe. Foretar man kanskje en ganske liten omfrisering, omdanning av drømmen? Anderledes er det når drømmen er blitt fortalt til et vidne før begivenheten inntreffer. Slike drømmer finnes også. Som et eksempel kan Schopenhauers blekk-klatte belyse saken ("Parerga und Paralipomena"):

"En morgen skrev jeg med stor iver på et viktig engelsk forretningsbrev. Da jeg hadde sluttet tredje side, grep jeg blekkhuset i stedet for strøtdåsen med sand, helte innholdet ut over brevet så blekket silte fra skrivepulten ned på gulvet. Jeg ringte på piken, som hentet en bøtte vann og skurte gulvet for å utslette blekk-klattene. Mens hun skurte, sa hun til meg: "I natt har jeg drømt at jeg skurte blekkklattene bort her på gulvet." Jeg sa: "Det er ikke sant". Hun svarte: "Det er sant, og da jeg våknet, fortalte jeg det til piken jeg deler seng med." Nu kom tilfeldigvis denne annen ca. 17-årige piken inn. Jeg vendte meg mot henne og spurte: "Hva har piken her drømt i natt?" Svar: "Det vet jeg ikke." Jeg innvendte: "Hun har jo fortalt det til deg da hun våknet." Piken sa da: "Å ja, hun hadde drømt at hun skulle skure blekk-klatte vekk her på gulvet."

Like under eller over den vanlige jegbevissthet er der en billeddrømme-bevissthet. I dette billedvirkende felt er der ingen spaltning mellom ytre og indre. Og i dette felt er der ingen slik rom- og tids-begrensning som i den vanlige, våkne jegbevissthet. Det er et dypere lag som her av og til bølger frem. Det er ikke sikkert at noe vesentlig innhold av det gripes tydelig. Det kan være at det bare melder seg som en stemning, at man bare er litt trett og litt utenfor den vanlige betongfaste form. Så merker man at det er noe der som vibrerer like under overflaten. Men det kommer kanskje bare noen betydningsløse, trivielle innhold frem. Det er også mulig at det er for bundet med en viss angst. Man merker at den vanlige faste personform ikke er så stabil og sikret som man trodde. Man er plutselig et øyeblikk ute på dypt vann uten å kunne svømme.

Et markant tilfelle av déjà-vu-opplevelse tolket i sammenheng med de gjentagne jordliv finner vi hos Charles Dickens, "Pictures from Italy"):

"Ved solnedgang, da jeg spaserte alene (i nærheten av Ferrara), kom jeg til et landskap som syntes meg å være velkjent. I forgrunnen var der en gruppe tause bondepiker. Lenger borte en dyp dalsenkning. - Hvis jeg var blitt myrdet der i et tidligere liv, kunne jeg ikke ha husket stedet mer nøyaktig, eller med en sterkere kuldegysning i blodet. Og den virkelige gjenerindring i dette minutt er blitt så styrket ved gjenopplevelsen av billedet at jeg neppe tror jeg kunne glemme det."

Hvorledes enn det konkrete tilfelle er som utspiller seg under en déjà-vu opplevelse, enten det nu er Bergsons lille distraksjon eller Dickens' intensiverte våkenhet, - så er fenomenet en grenseopplevelse, hvor man et lite øyeblikk går ut over den vanlige tilstivnede personbevissthets grenser.

Det er noe dypere som er virksomt til stede. Men så må det gripes i en jeg-bevissthet, som er villig til utvidelse, hvis der skal komme noe mer til syne.

Det er den evige individualitet som virker i hele livslandskapet, og hvor den vanlige personbevissthet bare er et enkelt moment. Det er individualiteten som går fra jordliv til jordliv til stadig nye livssituasjoner, og hvor det mest ytre, materielle er formet som sluttprodukter av det som i et tidligere jordliv var det innerste, viljesimpulsene, - men hvor der samtidig i hvert jordliv er nye viljesimpulser som kimer til fremtidens livssituasjoner.

For å kunne trenge inn til en meningsfull forståelse av reinkarnasjon og skjebne, kan man ikke beholde en stivnet, ubevegelig tenkning som passivt nøyer seg med å registrere ytre data. Tenkningen selv må først belives, gjøres så bevegelig at den kan følge med i den forvandlingsprosess som det her gjelder. I en slik bevegelig tenkning, hvor livsforvandlinger kommer til syne, trer menneskets virkelige jeg bevisst frem. Her og bare her, i dette innerste felt kan de gyldige kriterier finnes som kan besvare spørsmålet om menneskevesenets identitet, når det gjelder såkalte tilfeller av reinkarnasjon. Det er derfor ytterst påfallende at professor Ian Stevenson etter å ha funnet over 1000 såkalte tilfeller av reinkarnasjon, og etter å ha overveiet alle slags motargumenter som eventuelt kunne forklare fenomenene på andre måter, søker etter det virkelig gyldige identitetskriterium på følgende måte:

"Tilbake blir imidlertid en gruppe tilfeller, som kanskje kan gi oss en klar adskillelse (for disse tilfellers vedkommende) mellom besettelse og reinkarnasjon. Jeg tenker her på de tilfeller som tyder på reinkarnasjon, og hvor der forekommer morsmerker og/eller deformiteter. Foruten de tilfeller av denne type, som omtales i denne bok, har jeg studert et temmelig stort antall andre tilfeller av denne type. Av ca. 50 slike tilfeller, som jeg kjenner til, har mine kolleger og jeg hatt anledning til personlig å studere 18 tilfeller, heri innbefattet en nøyaktig undersøkelse av morsmerkene. Uheldigvis er der meget få tilfeller av denne type i min samling som er så rike på detaljer eller, så godt underbygget som f.eks. tilfellene Swarnlata, Jasbir, Sukla og Gnanatilleka. Men etter min mening tyder våre tilfeller av denne type på at vi en vakker dag har mulighet til å finne det helt ideelle tilfelle, som vil

bety at vi virkelig vil kunne skjelne mellom reinkarnasjon og besettelse. (Med besettelse mener Stevenson det som i denne artikkel er beskrevet som fremtoning av en sekundærpersonlighet).

En større spirituell fallitterklæring kan man neppe tenke seg. Stevenson søker etter et kriterium for menneskets vesensidentitet i en legemlig deformasjon som skulle være en presis gjentakelse fra jordliv til jordliv, noe som, - hvis det hadde vært et faktisk tilfelle, - ville ha vært et kriterium på vedkommende individualitets fullstendige stagnasjon, det vil si et skritt på vei til utslettelse som menneske. Men professor Stevenson har nettopp ennå ikke funnet dette "helt ideelle tilfelle" som han så ivrig søker etter.

Den virkelige vesensidentitet i menneskets evige individualitet må søkes der hvor den er å finne, det vil si der hvor den virker, der hvor den lever i det åndelig skapende, i jegets kjerne, der hvor den virker i det dypeste, mørke underbevisste i hvert menneske, der hvor den lever i drømmende følelse, og der hvor den også trer helt frem i klar bevisst erkjennelse.

---

**Førsteutgave:**

*Libra*, Oslo, 1972/3

**Versjon av:**

07.05.2010

[www.joergensmit.org](http://www.joergensmit.org) er webbadressen til material av og om Jørgen Smit.  
Biografisk material, utgivelser, foredrag, arbeidsplasser o.s.v. utgitt av Rembert Biemond